

Рецензия на ОБРАЗОВАТЕЛНО ПРЕДПИСАНИЕ „Етнология и културна антропология“ Иновативно изследване с цел повишаване социокултурната компетентност на всички адресати в образователния процес (ученици-родители-учители)

Съставител: Виолета Коцева

Рецензент: Даниела Рачева, Факултет по педагогика, Катедра Теория на възпитанието, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“

Ключовите компетентности са онази съвкупност от знания, умения и отношения, които се определят като особено значими и необходими за пълноценната социална и личностна реализация на съвременния човек. Именно тяхната значимост ги поставя във фокуса на съвременните обществените очаквания, насочени към резултатите от образованието, а основните отговорности за придобиването им се възлагат на образователните институции. Това налага преосмисляне и актуализиране на педагогическите подходи и практики, прилагани до момента в училищните и извънучилищните дейности, и усъвършенстване на педагогическата реалност в синхрон със социалната динамика. От особено значение за ползотворно осъществяване на този, продължителен и нелек за реализиране, процес на синхронизиране обаче, е зачитането на достиженията на досегашната педагогическата практика – на национално и на местно равнище, и обогатяването ѝ с иновативни образователни методи и подходи, съобразени със социалните особености и потребности на самите културни среди, в които ще се прилагат.

Образователното предписание „Етнология и културна антропология“ (ЕКА) е педагогическо методическо ръководство, насочено именно към подпомагане на процеса на придобиване на ключови компетентности в специфични образователни среди. То е базирано на резултати от многогодишно интердисциплинарно изследване на социокултурните и етноконфесионалните особености и процеси на един, по своему специфичен, регион от България.

Целта на подобни методически предписания е да подпомогнат процеса формиране на така необходими на днешните ученици, компетентности за оптимално личностно, социално и професионално реализиране в съвременните социални условия. От тази гледна точка тематиката и проблематиката на Образователното предписание е изключително актуална и полезна – както за педагогически специалисти и за студенти, които се обучават в педагогически специалности, така и за ученици и техните родители. От гледна точка на иновативността, образователното предписание „Етнология и културна антропология“ илюстрира значението и възможностите на етнопедагогическото знание за подбора и имплементирането на адекватни на нуждите на самата среда методи и подходи за формиране на социокултурна компетентност в условията на мултикултурност.

В структурно отношение Образователното предписание „Етнология и културна антропология“ напълно отговаря на очакванията за такъв тип научноизследователски продукт – последователен, логически структуриран текст; отговарящ на изискванията за висок научен стил, език; убедително аргументирани тези и концептуални коментари. Структурирано е в пет самостоятелни части.

В първа част са разписани замисълът, движещите мотиви на екипа и основните цели на проекта, чийто резултат е настоящата технология. Обосновава се изборът на района, в който са осъществени проектните дейности. Прави се обзор на ситуацията на средата и откритите проблеми в нейното функциониране. Очертават се причините, насочили вниманието и интереса на изследователите към осъществяване на интервенции именно в нея. Ясно и точно са разписани дейностите, които екипът е заложил като основни, за постигане на целите на проекта. Заявен е основния подход, предвиден за реализиране на педагогическите и андрагогическите взаимодействия. Описани са използваните методи и техните роли и място в етнографското проучване и в интерактивната педагогическа работа. Подробно са представени целевите групи и основанията за подбор на участници в тях.

Методологията, представена в края на тази част, очертава етапната структура на проекта и същността на дейностите, предвидени за реализиране във всеки един от етапите. В дефинираните като очаквани резултати личи желанието и намерението на изследователите да създадат научно-обоснована, достъпна и широко приложима технология, която, освен да служи за ефективно повишаване на социокултурната компетентност на учители, ученици, родители и студенти, да спомогне и за повишаване на чувствителността на обществото към значими проблеми „в конкретиката на местната специфична ситуация“ (стр.11).

Във втората част на предписанието се обосновават методологичните аспекти на самата етнопедагогическата технология за формиране на социокултурна компетентност. Очертани са онези аспекти от създаването и осъществяването ѝ, които дават основания за определянето ѝ като иновативна, а именно:

- „Внедряване“ на рефлексивния подход във формите за взаимодействие с учители, ученици, родители и студенти
- Иновативно конструиране на познат на педагогическата практика образователен конструкт и апробиране в системата на училищното образование.
- Кодирание на етнографска диагностична процедура в педагогическата практика.
- Поставяне на етнопедагогическото знание в качеството му на базисно за системата на училищното образование

В съдържателен и процесуален контекст е изяснена „ключовата за методологията“ на предписанието, понятийна триада „човек – култура – опит“ и нейното място в съвременното образование и в самата технология. Представена е същността на рефлексията като явление, на рефлексивния подход като „доминиращ в европейското образователно пространство“ (стр. 19), както и основанията за възприемането му като водещ подход в проектната дейност на екипа. Пояснени са мястото и ролята на осъзнаването – и като психологически феномен, и като елемент, на който се базира рефлексията.

Като особено полезни, по посока теоретична обезпеченост на практическото приложение на настоящата технология, могат да се определят:

- компактно изяснената интердисциплинарна същност на образователната интеграция и на значението на интеркултурното образование в процеса на нейното осъществяване;
- същността и значението на интеркултурната социализация – и като съществен аспект на образователната интеграция, и като равнища на осъществяването ѝ в образователния процес изобщо и в настоящата технология –

в частност, и като очакван резултат от приложението на самата образователна технология;

- ясното очертаване на мястото и значението на ориентирането като психологическа и педагогическа същност, необходима и за процеса на формиране на социокултурна компетентност, и за социалната адаптация на децата и учениците изобщо;
- „типозите социална адаптация на учениците“ (пак там) и индикаторите за разпознаването и разграничаването им.

В третата част на образователното предписание „Етнология и културна антропология“, наречена „Констатиращ етап (диагностично изследователски)“, се представят резултати от изследвания, очертаващи маркери на социалната и етноконфесионалната среда, които имат отношение към педагогическото взаимодействие в училищна среда. Детайлно са представени етноконфесионалните особености на местните общности. Специално внимание е отделено на измеренията и специфичните, за локалната култура, проявления на стереотипи и предразсъдъци, битувачи в общественото съзнание на отделните общности, населяващи региона. Описани са примери, онагледяващи негативните последици от „сляпото възпроизвеждане“ (стр. 31) на предразсъдъци и стереотипи. Отделено е специално внимание на рефлексата им върху създаването и установяването на дискриминативни и автодискриминативни отношения и практики, и – респективно – върху образователната и социалната интеграция на населението в обхванатите от изследванията населени места. Особено интригуващи в тази част са описаните регионални педагогически политики и практики, насочени към оптимално образователно приобщаване и социализация на подрастващите, прилагани назад във времето и отражението им върху съвременното състояние на педагогическите взаимодействия на местно равнище.

В четвърта част (Формиращ етап (Развиващ)) на образователното предписание детайлно са очертани констатирани в предварителното етнографско проучване специфични проблематични аспекти/„точка“, рефлектиращи върху придобиването на социокултурни компетентности от всяка една група адресати и тяхната проекция в приложените образователни интервенции. Тук са представени основните характеристики на образователните институции и на обхванатите участници; отразени и адресисирани са външни и вътрешни социокултурни маркери, с които е съобразен методическият инструментариум; убедително и задълбочено е обоснован подборът на всеки един от използваните методи. Именно тази част от предписанието дава възможност да се оцени подобаващо значението на етнологичното и антропологическото познание за създаването и ефективното прилагане на точно адресирани педагогически и андрагогически инструменти, предназначени за формиране и обогатяване на социокултурните компетентности на широк кръг участници.

Особено ценни в практически план са приложенията в последната част на образователното предписание. Там могат да бъдат открити, необходими за бъдещото приложение на предписанието, въпросници за работа с педагогически специалисти, с родители и ученици; теми за ученически ателиета; подробно описани игри за повишаване на социокултурните компетентности за ученици и др. Критичните анализи на резултатите, в т.ч. на нереализираните възможности, при практическото експериментално приложение на методическите единици, в тази част са представени в качеството на перспективи, чрез които самата методика може да бъде обогатена.

В цялото предписание особено добро впечатление прави принципността и нормативността, ръководещи дейността на екипа, а именно – съобразяване с етични принципи на теренната етнологичка работа, с етични принципи за осъществяване на институционалната и извънинституционалната педагогическа и андрагогическа дейност; съгласуване на цели, задачи, методи, подходи и очаквани резултати с очаквания за развитие на образованието, заложен в актуални национални и европейски документи (Европейска рамка за ключовите компетентности 2020-2030; Наредба №13 за Гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, Закон за защита от дискриминация, Закон за училищното и предучилищното образование и др.).

В своята цялост, Образователното предписание „Етнология и културна антропология“, представлява научнообоснована и практически апробирана иновативна концепция за ефективно реализиране на компетентностен подход в мултикултурна среда. Предложените технологии и базирането им на задълбочени мултидисциплинарни изследвания на особеностите на социалните взаимодействия в етнически-разнородните общности, дават ценни насоки за конструиране на бъдещи, съобразени с локално-общностните специфики, педагогически методики за повишаване на социалната сетивност и социокултурна компетентност на широк кръг адресати – ученици, учители, родители и студенти.

Посоченото до тук дава основания за убеденото заключение, че Образователното предписание „Етнология и културна антропология“ е постигнало целта си – да обогати педагогическия методически инструментариум с така необходимите за съвременната педагогическа работа в мултикултурна среда научно-обосновани етнопедагогически предписания за придобиване на социокултурна компетентност, съобразени с етноконфесионалните особености и социокултурните потребности на общностите, за които е предназначена.